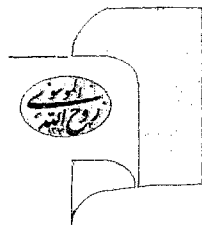

۱۰۴۵۷۲

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی
وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:
**بررسی قاعده غرور در فقه و حقوق با رویکردی به آراء
حضرت امام خمینی (ره)**

استاد راهنما:

حضرت آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر سید محمود علوی

پژوهشگر:

زینب خیریه

مجلس اطلاعات آرکائیو ملی
تسنیر آرکائیو

۱۳۸۶ / ۱۱ / ۲۵

ماه/ سال تحصیلی: تیر ۱۳۸۶

۱۰۴۵۷۳

تقدیم به زیباترین و باشکوه ترین نعمت های الهی،
پدر و مادر عزیزم

تقدیر و سپاس

سپاس خداوندی را که سخنوران از ستودن او عاجزند و حسابگران از شمارش نعمت های او ناتوان و تلاش گران از ادای حق او درمانده اند. خدایی که افکار ژرف اندیش، ذات او را درک نمی کنند و دست غواصان دریای علوم به او نخواهد رسید. و درود بر پیامبر اعظم، که گاه معراج، به مقام (دنی فندلی، فکان قاب قوسین او اُدی). نائل گردید، و بر اهل بیت پاک و مطهرش که همگی چراغ های هدایت بشریت اند.

در این جا لازم می دانم از زحمات استاد بزرگوار حضرت آیت الله بجنوردی، که در مدت تحصیل از محضرشان بهره مند گردیده و راهنمایی این پایان نامه را به عهده داشتند، کمال تشکر و قدردانی را نمایم. هم چنین از جناب آقای دکتر علوی که مشاور اینجانب در تدوین پایان نامه ام بوده اند ممنون و سپاسگزارم. در پایان از محبت ها و زحمات پدر و مادر عزیزم که همواره در طول مدت تحصیل یار و یاور و همراه من بودند تشکر می نمایم. توفیقات روزافزون همه این عزیزان را از درگاه خداوند متعال خواستارم.

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد

رشته تحصیلی: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان پایان نامه: بررسی قاعده غرور در فقه و حقوق با رویکردی به آراء حضرت امام خمینی (ره)

نام و نام خانوادگی: زینب خیریه

استاد راهنما: حضرت آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی

استاد مشاور: جناب آقای دکتر سید محمود علوی.

تاریخ شروع پایان نامه: بهمن ۱۳۸۵

تاریخ اتمام پایان نامه: تیر ۱۳۸۶

چکیده: یکی از عوامل موثر در ایجاد مسئولیت فریب دادن است، بدین معنا که اگر شخصی دیگری را فریب دهد، برای فریب دهنده مسئولیت به وجود می آید. شخص فریب خورده مغرور و شخص فریب دهنده غار نامیده می شود. این نوع مسئولیت ضمان ناشی از غرور و فریب است که در اصطلاح حقوقی ضمان غرور نامیده می شود، که این نوع ضمان، از نوع ضمان های قهری و خارج از قرارداد است، که در حقوق از آن به عنوان مسئولیت مدنی یاد می شود.

ضمان غرور در فقه تحت عنوان قاعده فقهی «المغرور یرجع الی من غره» قابل بحث و توضیح است. این عبارت مشهور و عام، به قاعده غرور شهرت یافته است، که از قواعد مسلم فقهی به شمار می آید. در روایت بودن این عبارت بین فقها اختلاف نظر وجود دارد. فقیه معاصر حضرت امام خمینی (ره)، روایت بودن قاعده را نپذیرفته و معتقد است قاعده غرور یک قاعده اصطیادی است که جهت اثبات مفاد آن باید به برخی روایات خاصه مراجعه و از مجموع آن ها این مفاد کلی را اثبات کرد.

مفهوم اصطلاحی غرور از مفهوم لغوی آن دور نگشته و در بردارنده مضامین خدعه، فریب، حيله و تقلب است. برای اثبات قاعده ادله و مستندات از جمله سنت، اجماع، بنای عقلا، قاعده اتلاف و قاعده لاضرر بیان گردیده، که بنای عقلا به عنوان دلیل اصلی

اثبات قاعده محسوب می گردد. برای تحقق قاعده عناصری دخالت دارند که به دو دسته عناصر مادی و معنوی قابل تقسیم می باشند. عناصر مادی عبارت اند از: عمل خدعه آمیز، ورود ضرر، رابطه سببیت. علم و جهل غار و مغرور، قصد و فریب خوردگی از جمله عناصر معنوی قاعده می باشد.

هم چنین ورود ضرر، ارتکاب عمل نامشروع و رابطه سببیت از جمله عناصر ضمان غرور در حقوق ایران ذکر شده است. در مبنای ضمان غرور بین فقها اختلاف نظر وجود دارد.

به طور کلی دو دیدگاه ورود ضرر و فریب خوردگی به عنوان مبنای قاعده از سوی فقها مطرح گردیده است. در مواردی ممکن است به علت وجود موانعی نتوان به قاعده استناد نمود. از جمله آن موانع می توان به اقدام مغرور به ضرر خود، انتفاع، تقصیر و رضایت مغرور اشاره کرد. این دو قاعده در فقه دارای مصادیق گوناگونی است. هر چند این مصادیق در کتب فقهی به صورت پراکنده آمده، اما در برخی ابواب از جمله بیع فضولی، قرض، عاریه، هبه، اجاره و نکاح می توان به مصادیق قاعده دست یافت. اما در متون حقوقی کمتر به بحث درباره قاعده پرداخته شده است. در نهایت باید گفت: مبنای حکم ضمان در قاعده غرور، فریب و غروری است که موجب ورود ضرر و زیان و بروز خسارت و تحمل غرامت توسط مغرور گردیده است.

بنابراین نمی توان ورود ضرر را به عنوان مبنای ضمان غرور تلقی کرد. چنانچه از منظر امام خمینی (ره) در موضوع قاعده، صرف فریب خوردن موضوعیت دارد، خواه به جهت فریب، اتلافی هم از جانب فریب دهنده بر علیه فریب خورده صورت گیرد یا نه، و خواه ضرری متوجه شخص مغرور بشود یا نه. بنابراین قاعده غرور قاعده مستقلی است که از آن ضمان غار در مقابل مغرور بر اثر فریب و خدعه استنباط می گردد.

مقطع دراسي : الماجستير
فرع الدراسة : فقه ومباني حقوق الإسلامية
عنوان التحقيق : بحث قاعدة الغرور في الفقه و الحقوق مع نظرة الى آراء حضرت امام الخميني
(ره)

الاسم والاسم العائلة : زينب خيريه
استاذ الدليل : حضرت آيت الله سيد محمد موسى بجنوردي
استاذ المشاور : السيد الدكتور سيد محمود علوي
تاريخ بداية التحقيق : بهمن ١٣٨٥
تاريخ انتهاء التحقيق : تير ١٣٨٦

خلاصة المطلب : احد من عوامل موثرفى وضع المسؤولية هو الخدع ، بهذا المعنا اذا احد يخدع
احداً آخر تضع مسؤولية للمخدع ، شخص المخدوع يسمى مغرور وشخص الخاذع يسم غار . هذه
المسؤولية الضمان منشاء من الغرور والخدع الذى فى اصطلاح الحقوقي يسمى ضمان الغرور ؛
الذى هذا نوع من الضمان نوع من ضمان القهرى و خارج من العقد . الذى يسمى فى حقوق مسؤولية
المدنية . ضمان الغرور فى الفقه تحت عنوان قاعدة الفقهية ((المغرور يرجع الى من غره)) تكون
قابل البحث و التوضيح . هذه العبارة المشهورة (عام) معروف بقاعدة الغرور التى تكون من قواعد
مبينة الفقهية ، و بين الفقها اختلاف موجود ان هذه العبارات تكون رواية او لا فقيه المعاصر امام
الخميني (ره) رد ان هذه القاعدة تكون رواية و معتقد ان قاعدة الغرور قاعدة اصطيادى الذى لاثبات
مفادها يجب ان نراجع الى بعض الروايات الخاصة و الاثني اثبتن مفاد عامة مفهوم اصطلاحية
الغرور مابعدة من معنى اللغوية و تضمن الخدع ، الحيلة ، والغش ، و التقلب ، لاثبات القاعدة له و
مستندات من جملة سنت ، اجماع ، بناء العقلاء ، قاعدة الاتلافية و قاعدة الضرر ، الذى بناء
العقلاء يعتبر بعنوا ن دليل اصلى اثبات القاعدة . لتحقق القاعده عناصر مدخله الذى ينقسم الى
عناصر مادية ومعنوية

عناصر المادية ؟: عمل الخدع ، ايصال الضرر ، رابطة السببيه ، علم وجهل الغار و المغرور نيت
الغش ، الخدع و ايضا ايصال الضرر ، ارتكاب عمل قبيح و رابطة السببية تكون من جملة عناصر
الغرور فى حقوق ايران يكون اختلاف بين الفقها على مبناء قاعدة الغرور .

طروحن نظريتين من جانب الفقها ان ايصال الضرر و الخدع ان يكون مبناء القاعده يمكن فى
بعض الموارد بسبب وجود موانع لا نستطيع نستند الى القاعده من تلك الموانع نستطيع نشير الى
اقدام المغرور الى ضرره انتفاع التقصير و رضايت المغرور ، فى الفقه القاعده لها مصاديق مختلف
ومهما هذه المصاديق جاءت فى كتب الفقيهيه بصورة متفرق اما فى بعض الابواب نستطيع نحصل
الى من جملة بيع الفضولى ، قرض ، عاريه ، هبه ، اجاره ، والنكاح وفى نصوص الحقوق اقل
يكون بحث فى سياق هذه القاعده فى النهاية يجب ان نقول : مبناء حكم الضمان فى قاعدة الغرور ،
الخدع و الغرور الذى يسبب ايصال الضرر و خسارة و تحميل الغرامة بواسطة المغرور ، لهذا لا
نستطيع نعتبر ايصال الضرر بعنوا ن ضمان الغرور ، كما من منظر امام الخميني (ره) فى موضوع
القاعدة فقط الخدع له موضوعية يريد للخدع او ، اتلافاً من جانب الخادع على المخدوع او ضرراً
يتوجه المغرور او لا . لهذا قاعدة الغرور قاعدة مستقلة الذى يستتبط منها ضمان الغار فى مقابل
المغرور بسبب الغش و الخدع .

فهرست اجمالی مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول کلیات.....	۳
مبحث اول- تعاریف و بررسی مفهوم لغوی- اصطلاحی واژگان.....	۴
مبحث دوم- پیشینه قواعد فقهی و بررسی سیر تاریخی استناد به قاعده غرور.....	۲۸
مبحث سوم- حکم مندرج در قاعده غرور.....	۳۴
مبحث چهارم- مقایسه غرور و اشتباه.....	۳۸
مبحث پنجم- ضمان و شرایط رجوع غار و مغرور و ضمانت اجرای قاعده.....	۴۴
فصل دوم- ادله و مستندات و عناصر قاعده غرور.....	۴۷
مبحث اول- دلایل و مبانی قاعده غرور در فقه امامیه.....	۴۸
مبحث دوم- مبانی نظری مسئولیت در حقوق ایران.....	۷۷
مبحث سوم- عناصر ضمان غرور.....	۸۸
مبحث چهارم- موانع استناد به قاعده غرور.....	۱۱۰
فصل سوم- تأثیر غرور بر معاملات و معاوضات.....	۱۱۹
مبحث اول- مصادیق قاعده غرور در فقه امامیه.....	۱۲۰
مبحث دوم- مصادیق قاعده در قوانین موضوعه ایران.....	۱۵۰
مبحث سوم- بررسی تطبیقی مسئولیت.....	۱۵۸
مبحث چهارم- مقایسه تطبیقی تدلیس.....	۱۶۷

فهرست تفصیلی مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه.....
۳.....	فصل اول: کلیات.....
۴.....	مبحث اول: تعاریف و بررسی مفهوم لغوی- اصطلاحی واژگان.....
۴.....	گفتار اول: مفهوم و تعریف مسئولیت.....
۴.....	گفتار دوم: مفهوم مسئولیت مدنی.....
۵.....	گفتار سوم: قلمرو مسئولیت مدنی.....
۶.....	گفتار چهارم: مقایسه مسئولیت مدنی و مسئولیت قراردادی.....
۸.....	گفتار پنجم: مفهوم لغوی.....
۸.....	معنای لغوی واژه غرور از دیدگاه اهل لغت.....
۸.....	معنای تدلیس و خدعه.....
۱۰.....	تفاوت دو واژه غرور و غرر.....
۱۰.....	گفتار ششم: مفهوم اصطلاحی.....
۱۰.....	تعریف فقهی قاعده غرور.....
۱۲.....	گفتار هفتم: معنا، ضرورت و تعریف قاعده فقهی و مقایسه آن با مسأله اصولی و مسأله فقهی.....
۱۲.....	ضرورت و اهمیت بحث در قواعد فقهی.....
۱۴.....	معنای قاعده.....
۱۵.....	تعریف قاعده فقهی.....
۱۸.....	تعریف قاعده فقهی از منظر امام خمینی (ره).....
۱۸.....	۱- تعریف قواعد فقهی حکومتی.....
۱۸.....	الف- نگرش امام به برخی از عناوین از دید یک قاعده.....
۱۹.....	ب- رفع تزامات در سیستم حکومتی اسلام.....
۲۰.....	۲- تعریف قواعد فقهی غیر حکومتی.....

- مسأله فقهی ..... ۲۱.....
- مسأله اصولی ..... ۲۲.....
- وجه تمایز قاعده فقهی با مسأله فقهی ..... ۲۳.....
- فرق قاعده فقهی و مسأله اصولی ..... ۲۳.....
- تفاوت قاعده فقهی و مسأله اصولی از منظر امام خمینی (ره) ..... ۲۵.....
- مبحث دوم: پیشینه قواعد فقهی و بررسی سیر تاریخی استناد به قاعده غرور ..... ۲۸.....
- گفتار اول: پیشینه قواعد فقهی ..... ۲۸.....
- گفتار دوم: سیر تاریخی استناد به قاعده غرور ..... ۳۰.....
- ۱- سیر تاریخی استناد به قاعده غرور در فقه شیعه ..... ۳۰.....
- ۲- سیر تاریخی استناد به قاعده غرور در فقه اهل سنت ..... ۳۲.....
- مبحث سوم: حکم مندرج در قاعده غرور ..... ۳۲.....
- گفتار اول: حکم تکلیفی و وضعی ..... ۳۲.....
- گفتار دوم: حکم عقلی و شرعی ..... ۳۳.....
- گفتار سوم: حکم واقعی اولی و ثانوی و حکم ظاهری ..... ۳۴.....
- گفتار چهارم: حکم حکومتی ..... ۳۴.....
- گفتار پنجم: نتیجه تعاریف، حکم مستفاد از قاعده غرور ..... ۳۶.....
- مبحث چهارم: مقایسه غرور و اشتباه ..... ۳۸.....
- گفتار اول: مفهوم اشتباه ..... ۳۸.....
- گفتار دوم: اثر اشتباه ..... ۳۸.....
- گفتار سوم: رابطه قصد و رضا با اشتباه و غرور ..... ۴۰.....
- گفتار چهارم: مبنای اشتباه و غرور ..... ۴۲.....
- گفتار پنجم: تفاوت در عنصر ضرر و رابطه سببیت در اشتباه و غرور ..... ۴۳.....
- گفتار ششم: تفاوت اثر اشتباه و غرور ..... ۴۳.....
- مبحث پنجم: ضمان و شرایط رجوع غار به مغرور و ضمانت اجرای قاعده ..... ۴۴.....

گفتار اول: چگونگی رابطه ضمان غار و مغرور در مقابل شخص ثالث	۴۴
گفتار دوم: شرایط رجوع مغرور به غار	۴۵
گفتار سوم: ضمانت اجرای قاعده غرور	۴۶
فصل دوم: ادله و مستندات و عناصر قاعده غرور	۴۷
مبحث اول: دلایل و مبنای قاعده غرور در فقه امامیه	۴۸
طرح بحث	۴۸
عناوین و مستندات قاعده و چگونگی طرح آنها در فقه	۴۸
مبنای قاعده غرور در فقه امامیه	۴۹
گفتار اول: سنت	۴۹
۱- عبارت مشهور «المغرور یرجع الی من غره»	۴۹
آیا عبارت «المغرور یرجع الی من غره» روایت است	۴۹
چگونگی اعتبار عبارت	۵۱
اطلاق عبارت	۵۱
۲- روایت های وارد شده در باب های خاص	۵۲
الف- روایات باب نکاح	۵۲
۱- صحیحہ اسماعیل بن جابر	۵۲
۲- روایت رفاعه	۵۵
۳- صحیحہ اول حلبی	۵۶
۴- صحیحہ دوم حلبی	۵۷
۵- نخستین روایت محمد بن مسلم از ابی جعفر (ع)	۵۸
۶- دومین روایت صحیح محمد بن مسلم	۵۸
۷- روایت ولید بن صبیح	۵۸
۸- روایت دیگر از اسماعیل بن جابر	۵۹
۹- روایت دعائم الاسلام	۵۹

- ۱۰- روایت ابو عبیده ۶۰
- ۱۱- روایت جمهور از حضرت علی (ع) ۶۰
- ۱۲- روایت شافعی از امیر المؤمنین (ع) ۶۰
- بررسی و ارزیابی نظرات فقها در روایات مطروحه در این باب ۶۱
- ب- روایات باب شهادت ۶۱
- ۱- مرسله جمیل بن دراج از حضرت باقر (ع) یا امام صادق (ع) ۶۲
- ۲- روایت حسن بن محمد بن قیس از امام باقر (ع) ۶۲
- ۳- مرسله ابن محبوب از امام صادق (ع) ۶۳
- ۴- صحیحہ دیگر از جمیل بن دراج ۶۳
- ۵- روایت محمد بن مسلم از امام صادق (ع) درباره توبه شهادت دروغ ۶۴
- ۶- روایت ابراهیم بن عبدالحمید و ابو بصیر از امام صادق (ع) ۶۴
- الف- روایت ابراهیم بن عبدالحمید ۶۴
- ب- روایت ابو بصیر ۶۴
- ارزیابی نظرات درباره روایات باب شهادت ۶۵
- ج- روایات باب بیع ۶۵
- ۱- روایت جمیل ۶۵
- ۲- روایت محمد بن یحیی بن حیان ۶۶
- گفتار دوم: اجماع ۶۶
- دللیت اجماع ۶۶
- نقد دللیت اجماع ۶۶
- گفتار سوم: بنای عقلا ۶۸
- بیان دلیل ۶۸
- اعتبار دلیل ۶۸
- بیان حکم عقل و تفاوت آن با بنای عقلا ۷۰

- محدوده اعتبار بنایی عقلا از دیدگاه یکی از فقها ۷۰
- گفتار چهارم: قاعده اتلاف ۷۱
- مفاد قاعده ۷۱
- گفتار پنجم: قاعده لاضرر ۷۳
- بیان مطلب ۷۳
- نظریات مخالفان ۷۴
- گفتار ششم: مطالعه اجمالی مبانی قاعده نزد فقهای امامیه ۷۵
- ۱- بررسی دیدگاه اول در این باره ۷۵
- ورود ضرر ۷۵
- ۲- بررسی دیدگاه دوم ۷۶
- قریب دادن ۷۶
- مبحث دوم: مبانی نظری مسئولیت در حقوق ایران ۷۷
- گفتار اول: نظریه مسئولیت بر مبنای تقصیر ۷۷
- مفاد نظریه ۷۸
- تقصیر عمدی و غیر عمدی ۸۱
- ارزیابی و نقد نظریه تقصیر ۸۱
- گفتار دوم: نظریه خطر یا مسئولیت عینی ۸۳
- مفاد نظریه ۸۳
- دلایل قائلین به نظریه خطر ۸۴
- ارزیابی و نقد نظریه خطر ۸۴
- گفتار سوم: نظریه خطر در برابر انتفاع ۸۶
- مفاد نظریه ۸۶
- گفتار چهارم: نظریه کار نامتعارف ۸۷
- مفاد نظریه ۸۷

- گفتار پنجم: نظریه تضمین حق ۸۷
- مفاد نظریه ۸۷
- ارزیابی و نتیجه گیری ۸۸
- مبحث سوم: عناصر ضمان غرور ۸۸
- گفتار اول: عناصر مادی ۸۸
- الف- عمل خدعه آمیز ۸۸
- ۱- عمل خدعه آمیز مادی ۸۹
- ۲- عمل خدعه آمیز حقوقی ۹۰
- ب- ورود ضرر ۹۱
- نفع بردن و ورود ضرر ۹۳
- ج- رابطه سببیت ۹۳
- طرح بحث ۹۳
- رابطه سببیت بین چه چیزهایی باید برقرار شود؟ ۹۴
- گفتار دوم: عناصر معنوی ۹۵
- طرح بحث ۹۵
- ۱- علم و جهل غار ۹۵
- ۲- علم و جهل مغرور ۹۷
- ۳- قصد ۹۸
- ۴- فریب خوردگی ۹۹
- گفتار سوم: عناصر ضمان غرور در حقوق مدنی ایران ۱۰۰
- ۱- ضرورت وجود ضرر ۱۰۰
- ضرر و اقسام آن ۱۰۱
- الف- ضرر مادی ۱۰۱

- ب- ضرر معنوی..... ۱۰۲
- ج- شرایط ضرر قابل مطالبه..... ۱۰۳
- ۱- ضرر باید قطعی و مسلم باشد..... ۱۰۴
- ۲- ضرر باید مستقیم باشد..... ۱۰۴
- ۳- ضرر باید جبران نشده باشد..... ۱۰۵
- ۲- ارتکاب عمل نامشروع..... ۱۰۶
- الف- معنا و مفهوم نامشروع بودن..... ۱۰۶
- ب- خسارت ناشی از برهم زدن نامزدی..... ۱۰۶
- برهم زدن نامزدی بدون علت موجه..... ۱۰۷
- ۳- رابطه سببیت..... ۱۰۸
- الف- مفهوم رابطه سببیت..... ۱۰۸
- ب- اثبات رابطه سببیت..... ۱۰۹
- ج- عدم اجرای حکم رابطه سببیت در غصب و شبه غصب..... ۱۱۰
- مبحث چهارم: موانع استناد به قاعده غرور..... ۱۱۰
- بیان مطلب..... ۱۱۰
- گفتار اول: اقدام مغرور به زیان خود..... ۱۱۱
- طرح بحث..... ۱۱۱
- مصادیق تأثیر قاعده اقدام به ضمان ناشی از غرور..... ۱۱۱
- ۱- تأثیر اقدام بر ضمان غرور در عقد عاریه..... ۱۱۱
- ۲- تأثیر اقدام بر ضمان غرور در عقد نکاح..... ۱۱۲
- ۳- تأثیر اقدام بر ضمان غرور در غصب..... ۱۱۲
- رابطه میان علم و جهل مغرور با قاعده اقدام..... ۱۱۳
- گفتار دوم: الف- انتفاع مغرور..... ۱۱۳
- ب- نمونه ها و مصادیق تأثیر انتفاع در برخی از ابواب فقه..... ۱۱۵

- ۱- اثر انتفاع در بیع..... ۱۱۵
- ۲- تأثیر انتفاع در غصب..... ۱۱۵
- ۳- تأثیر انتفاع در عقد نکاح..... ۱۱۵
- گفتار سوم: تأثیر تقصیر مغرور بر مطالبه خسارت..... ۱۱۶
- طرح بحث..... ۱۱۶
- ۱- اثر تقصیر مغرور در بیع فضولی..... ۱۱۶
- ۲- اثر تقصیر در ازدواج..... ۱۱۶
- ۳- اثر تقصیر در جعاله..... ۱۱۷
- گفتار چهارم: تأثیر رضایت مغرور بر قاعده غرور..... ۱۱۷
- فصل سوم- تأثیر غرور در معاملات و معاوضات..... ۱۱۹
- مبحث اول: مصادیق قاعده غرور در فقه امامیه..... ۱۲۰
- گفتار اول: بیع فضولی..... ۱۲۰
- ضمان قانونی خریدار..... ۱۲۲
- رابطه مالک با غار و مغرور..... ۱۲۲
- گفتار دوم: اجاره..... ۱۲۳
- ۱- اجاره عین متعلق به غیر..... ۱۲۳
- ۲- اجاره عین به مالکش..... ۱۲۴
- گفتار سوم: مضاربه..... ۱۲۴
- ۱- غصبی بودن سرمایه..... ۱۲۴
- ۲- مضاربه با سرمایه متعلق به غیر..... ۱۲۵
- گفتار چهارم: جعاله..... ۱۲۶
- ۱- غصبی بودن جعل..... ۱۲۶
- ۲- خبر دادن دروغ درباره وقوع عقد جعاله..... ۱۲۶
- ۳- فسخ عقد قبل از تحقق موضوع جعاله..... ۱۲۷

- گفتار پنجم: مزارعه و مساقات..... ۱۲۷
- غصبی بودن سرمایه در عقد مزارعه و مساقات..... ۱۲۷
- گفتار ششم: قرض..... ۱۲۸
- اثر تسلیم مال غصبی به مالک به عنوان قرض..... ۱۲۸
- گفتار هفتم: عاریه..... ۱۲۹
- عاریه دادن مال غصبی به مالکش..... ۱۲۹
- عاریه مضمونه..... ۱۲۹
- گفتار هشتم: هبه..... ۱۳۰
- هبه مال مغبوب..... ۱۳۰
- اثر ضمان غرور در هبه لازم و جایز..... ۱۳۱
- گفتار نهم: رجوع شاهد زور از شهادت..... ۱۳۲
- گفتار دهم: نکاح..... ۱۳۲
- ۱- وکالت در نکاح..... ۱۳۲
- ۲- تدلیس در نکاح..... ۱۳۳
- الف- مفهوم تدلیس..... ۱۳۳
- ب- تفاوت تدلیس و عیب..... ۱۳۴
- ج- اثر قانونی تدلیس..... ۱۳۵
- د- شرایط تحقق تدلیس..... ۱۳۵
- ه- شرایط تأثیر تدلیس..... ۱۳۶
- ز- تدلیس توسط شخص خارجی (ثالث)..... ۱۳۷
- ی- خسارت ناشی از تدلیس..... ۱۳۸
- ن- آیا تدلیس ضمانت اجرای کیفری دارد؟..... ۱۴۰
- ۲- رابطه تدلیس و عیوب موجب فسخ نکاح..... ۱۴۰
- طرح بحث..... ۱۴۰

- ۱۴۱.....دیدگاه‌های بیان شده در این زمینه.
- ۱۴۲.....حقوق ایران و قوانین کشورهای اسلامی.
- ۱۴۳.....بیماری‌های خطرناک جدید و اثر آنها بر فسخ نکاح.
- ۱۴۴.....استفاده از تدلیس برای رفع مشکل.
- ۱۴۵.....نتیجه و ارزیابی.
- ۱۴۶.....گفتار یازدهم: غصب.
- ۱۴۶.....۱- بیع مال مغضوب.
- ۱۴۷.....۲- اتلاف مال مغضوب.
- ۱۴۹.....۳- تعاقب ایادی.
- ۱۵۰.....مبحث دوم: مصادیق قاعده در قوانین موضوعه ایران.
- ۱۵۰.....گفتار اول: ماده ۳۲۵.
- ۱۵۲.....گفتار دوم: ماده ۳۲۷.
- ۱۵۳.....گفتار سوم: ماده ۳۳۲.
- ۱۵۴.....گفتار چهارم: ماده ۳۹۱.
- ۱۵۶.....گفتار پنجم: ماده ۶۴۷.
- ۱۵۷.....گفتار ششم: ماده ۹ قانون مسئولیت مدنی.
- ۱۵۸.....مبحث سوم: بررسی تطبیقی مسئولیت.
- ۱۵۸.....گفتار اول: مسئولیت مدنی.
- ۱۵۹.....۱- شرط عدم مسئولیت در حقوق فرانسه.
- ۱۵۹.....۲- شرط عدم مسئولیت در حقوق اسلام.
- ۱۶۰.....گفتار دوم: احکام بیع فضولی.
- ۱۶۱.....بیع مال غیر.
- ۱۶۱.....رابطه مشتری و بایع فضولی.
- ۱۶۲.....گفتار سوم: ضمان تعرض و استحقاق.

- ۱- ضمان استحقاق در عقد هبه..... ۱۶۳
- ۲- ضمان استحقاق در عقد عاریه..... ۱۶۳
- ۳- ضمان استحقاق در عقد اجاره..... ۱۶۴
- گفتار چهارم: حسن نیت..... ۱۶۴
- طرح بحث..... ۱۶۴
- مفهوم حسن نیت..... ۱۶۵
- حسن نیت در نظام حقوقی فرانسه..... ۱۶۵
- حسن نیت در نظام حقوقی کامن لا..... ۱۶۶
- نمونه های حسن نیت در حقوق اسلام..... ۱۶۷
- مبحث چهارم: مطالعه تطبیقی تدلیس..... ۱۶۷
- گفتار اول: مفهوم تدلیس..... ۱۶۷
- ۱- تدلیس در حقوق فرانسه..... ۱۶۸
- ۲- تدلیس در حقوق انگلیس..... ۱۶۸
- گفتار دوم: ماهیت سوء عرضه در حقوق انگلیس..... ۱۶۸
- الف- سوء عرضه متقلبانه..... ۱۶۹
- ب- سوء عرضه غیر متقلبانه..... ۱۶۹
- گفتار سوم: دیدگاه اسلامی..... ۱۶۹
- نمونه های تدلیس در حقوق اسلامی..... ۱۷۰
- الف- نجش..... ۱۷۰
- ب- تصریه..... ۱۷۱
- ج- غش..... ۱۷۱
- د- تدلیس الماشطه..... ۱۷۱
- ه- تلقی الركبان (ملاقات با تجار در خارج از شهر)..... ۱۷۱

گفتار چهارم: مقایسه سوء عرضه در حقوق انگلیس با آنچه در اسلام سوء عرضه تلقی می

شود..... ۱۷۳

گفتار پنجم: مقایسه سوء عرضه قابل تعقیب در حقوق انگلیس و اسلام..... ۱۷۴

گفتار ششم:

الف- تعریف تدلیس در حقوق فرانسه و ایران..... ۱۷۵

ب- مقایسه تدلیس در حقوق فرانسه و ایران..... ۱۷۵

گفتار هفتم: مقایسه تأثیر سکوت بر تدلیس..... ۱۷۷

گفتار هشتم: عقود امانی [قراردادهای با حسن نیت]..... ۱۷۸

الف- عقود امانی در حقوق اسلام..... ۱۷۹

عقد مسترسل..... ۱۸۰

ب- عقود امانی در حقوق فرانسه..... ۱۸۰

ج- عقود امانی در حقوق انگلیس..... ۱۸۰

د- عقد بیمه..... ۱۸۱

گفتار نهم: مقایسه حقوق اسلام و انگلیس در رابطه با عقود امانی..... ۱۸۱

گفتار دهم: ضمانت اجرا..... ۱۸۱

ارزیابی و نتیجه گیری..... ۱۸۳

نتیجه..... ۱۸۴

منابع و ماخذ..... ۱۸۵